

**BOSHLANG'ICH SINFLAR DARSLARIDA DIDAKTIK
O'YINLARNING AHAMIYATI VA SAMARASI**

Asrorova Vazira Abrorjonovna

Samarqand tumani, 27-maktab boshlang'ich sinf o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang'ich ta'limda didaktik o'yinlardan foydalanishning samaradorligi va ahamiyati, o'quvchilarni didaktik o'yinlar orqali o'rgatish zamonaviy ta'limning ajralmas qismi ekanligi haqida muhokama qilinadi. Va shuningdek boshlang'ich sinf o'quvchilarining rivojlanish jarayonida didaktik o'yinlardan foydalanish usullari, darsga bo'lgan qiziqishini va dars samaradorligini oshirish usullari haqida ma'lumot beriladi.

Kalit so'zlar: didaktik o'yin, aqliy rivojlanish, amaliy faoliyat, qobiliyat, rag'bat

Boshlang'ich sinflarda ona tili va o'qish darslari o'zining mohiyati, maqsad va vazifalariga ko'ra ta'lim tizimida alohida o'rin tutadi. Chunki ular savodxonlik va axloqiy tarbiyaga asoslanadi. Shuning uchun ham o'quvchilarning boshlang'ich ta'limga qiziqishini oshirishga alohida e'tibor qaratishimiz zarur. Bugungi kunda o'qituvchikar o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishlarini oshirish uchun turli xil didaktik o'yinlardan foydalanishmoqda. Didaktik o'yinlar - ta'lim jarayonida o'qituvchilar va o'quvchilar o'rtasidagi hamkorlik va faollikni oshirish orqali ularning o'zaro ta'siri ta'sirida bilimlarni egallashni ta'minlaydigan shaxsiy fazilatlarni rivojlantirishga yordam beradi. Didaktik o'yinlardan foydalanish orqali har bir o'qituvchi o'z maqsadiga erisha oladi. Didaktik o'yinlarning asosiy mezonlari: muhokama qilish, mavzuni erkin ifodalash, mustaqil o'qish, o'rganish, o'quvchilarga tashabbus ko'rsatish imkoniyatini yaratish, sinfda har bir o'quvchi uchun muammoli vaziyat yaratish yechim topish va ularning kompetentsiyalarini shakllantirish orqali ularga ijodiy yondashishdan iborat.

Avvalo, didaktik o'yinlar - bu bir necha kishilarning bir-biri bilan o'zaro munosabatda bo'ladigan faoliyati, ya'ni o'quv jarayoni dialogga asoslangan muloqot shaklida yoki o'qituvchi va o'quvchilarning o'zaro hamkorligida amalga oshiriladi ¹. Hozirgi kunda boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning yoshi, savodxonligi, intellektual imkoniyatlarini hisobga olgan holda didaktik o'yinlardan keng foydalanilmoqda. Didaktik o'yinlarning boshqa o'yin turlaridan farqi shundaki, bu o'yinlar boshlang'ich sinf o'quvchilarini tarbiyalashda muhim o'rin tutadi. Bunday o'yinlarda qatnashish orqali o'quvchilar bilim, ko'nikma va malakalarga ega bo'ladilar. Didaktik o'yinlarning amaliy ahamiyati shundaki, o'qituvchi bolalarga o'yin orqali aqliy vazifalarni bajarish va yechishga ko'rsatma beradi. Bu o'quvchilarning yangi ma'lumotlarni o'rganishga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Ta'lim jarayonida bunday o'yinlardan bilimni mustahkamlashdan ko'ra, ta'lim shakli sifatida foydalanish maqsadga muvofiqdir. Didaktik o'yinlar yordamida tashkil etilayotgan darslarning asosiy maqsadi o'quvchilarni atrof-muhit bilan yaqindan tanishtirish, ularning kuzatish, diqqat, xotira, nutq va aqliy qobiliyatlarini rivojlantirishdan iborat. Ushbu o'yinlar quyidagi 4 ta omilni o'z ichiga oladi:

1. O'yinning vazifasi;
2. O'yin harakati;
3. O'yin qoidalari
4. O'yinning oxiri ².

Har bir didaktik o'yinning o'z maqsadi bor:

Bu vazifa talabalarga bilim va ma'lumot berishga qaratilgan. Har bir didaktik o'yin o'quvchilardan ma'lum bir vazifani bajarishni talab qiladi. Bu vazifani bajarish uchun o'quvchi fikrlash qobiliyatini faollashtiradi. Oldin olgan

¹ <https://www.intechopen.com/chapters/71084>

² O'zbek bolalar adabiyoti ontologiyasi, Toshkent 2006

bilim va tushunchalarni eslashga harakat qiladi. Shuni ham ta'kidlash kerakki, o'quvchilar bilan o'tkaziladigan har bir didaktik o'yin ularda aniq bilim, narsa va narsalarga qiziqish uyg'otishi kerak. Agar o'quvchilar oldiga qo'yilgan vazifa ularning tushunchasiga to'g'ri kelmasa, ularni qiynoqqa solsa, o'yin o'z qiymatini yo'qotadi. O'quvchilar qiziqmasa, topshiriq bajarilmaydi, bu esa o'z navbatida darsda qo'yilgan maqsadlarning barbod bo'lishiga olib keladi. Bunday o'yinlarning yana bir muhim xususiyati shundaki, o'yin jonlantirilgan. O'yin harakati o'quvchilarni qiziqtiradi. Sababi, o'yin harakati ularning yoshiga bog'liq. Kichik yoshdagi o'quvchilarda harakatli o'yinlarga qiziqish kuchli bo'ladi. Malakali pedagog bu holatdan mohirona foydalana olishi kerak. O'yinning harakati ham tabiatan har xil. Bu harakat ba'zan individual raqobat, ba'zan esa jamoaviy ish bilan bog'liq. Har bir o'yinni boshlashdan oldin o'quvchilarga o'yin qoidalari, mazmuni va natijasi qanday bo'lishini aniq tushuntirish kerak. O'quvchilar o'yin haqida aniq tasavvurga ega bo'lsalar, o'yin maqsadiga erishiladi. O'yin qoidalariga rioya qilish esa o'yinning samarasini yana to'liq olishga imkon beradi.

Didaktik o'yinlarni tanlashda o'quvchilarni bilim va tarbiyalashning quyidagi qoidalariga amal qilinadi:

1. Didaktik o'yinlarni tanlash va qo'llashda o'quvchilarning yosh xususiyatlari, pedagogik tayyorgarligi va bilim darajasi hisobga olinadi.
2. Har bir tanlab olingan o'yin o'quvchilarga tizimli bilim, ko'nikma va malakalarni beradi hamda ularni rivojlantiradi.
3. Didaktik o'yinlarni tanlash ta'limning aniq maqsad va vazifalariga asoslanadi. Didaktik o'yinlar ta'lim mazmunini aniqlashning muhim vositasidir. Bu o'quvchilarda o'qishga bo'lgan ishtiyoqni rivojlantirishga yordam beradi.
4. Didaktik o'yinlarni tanlashda o'yinni o'quv jarayoni bilan uzviy bog'lash, o'quv jarayoni samaradorligini oshirish, ularning faolligi,

tashabbuskorligi va ijodkorligini oshirish, mustaqil fikrlash tuygʻusini rivojlantirishga alohida eʼtibor beriladi.

5. Didaktik oʻyinlarni tanlash va tashkil etishda, yangi oʻyinlarni ochishda oʻqituvchining pedagogik tayyorgarligi, mahorati, uslubiy saviyasi, shaxsiy oʻyin va izlanishga munosabati alohida ahamiyatga ega ³.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Oʻzbek bolalar adabiyoti ontologiyasi, Toshkent 2006.
2. Jumaboev M. Oʻzbek bolalar adabiyoti, Toshkent, 2002.
3. Boboyeva Yu.K. Hozirgi zamon umumiy taʼlim maktabida oʻqitish metodlari. - Toshkent:Oʻqituvchi, 2017.

Ijtimoiy tarmoqlar

1. <https://www.intechopen.com/chapters/71084>

³ Jumaboev M. Oʻzbek bolalar adabiyoti, Toshkent, 2002.